

Szökedencs, Temető.
Összesített felszínrajz,
2010–2012.

a vasúti sínek lefektetésére irányult. A fennálló régészeti érintettség a kerítésen kívüli árokban található kerámiatöredékek alapján is igazolt, de a felszíni régészeti megfigyelés a beépítettség miatt nem lehetséges. A bolygatás mértékének megállapítására régészeti feltárás szükséges.

TANKÓ KÁROLY

226. Szögliget, Szádvár (KÖH 16815)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U, Kk, Kú

A Szádvárért Baráti Kör kezdeményezésére, valamint sikeres műemlékvédelmi pályázatának köszönhetően, 2012. július és augusztus hónapokban ismét lehetőségünk nyílt tervésítés folytatására megyénk legnagyobb alapterületű várának területén.

Ennek során a belső vár egyik magasan álló D-i várfalszakaszának környezetében végeztünk kutatást. A K-i végében középkori ablak- vagy lőrésnyílás részleteit, míg Ny-i végében nagy méretű kiszakadást tártunk fel, és ehhez kívülről egy árnyékszékaknát magában hordozó falazat külső és belső oldalán is végeztünk régészeti feltárást. A külső oldal kiromlásának tisztítása közben derült ki, hogy ott egy komoly mértékű, mintegy 4×3 m kiterjedésű, az alapozás aljáig lehatoló sérülés található a várfalban, egy ponton maga a 1,5 m vastag várfal teljesen át is szakadt. A belső oldalon egy, a falhoz utólagosan épített dongaboltozatos pince részleteit tártuk fel. 2012 augusztusában, immár harmadik alkalommal nyílt lehetőségünk egy egyhetes tervésítés folytatására. Az alapvetően a külső vár területén kijelölt kutatási területeken számos érdekes építészeti

elem, valamint tárgyi emlék került felszínre. A főkapu melletti épület kutatására kijelölt területen feltártuk a kései, 17. századi kapuépítmény belső falát, alapozását, valamint egy eddig még csak részleteiben értelmezhető nyílást is. A várudvar területén, a D-i várfalhoz kapcsolódóan egy újabb cserépkályha alapozásának maradványaira bukkantunk, melynek környezetéből szép számban kerültek elő, elsősorban 16–17. századi kerámiák, kályhacsempék, egyéb használati tárgyak. A várudvaron nyitott kutatóárkok feltöltési rétegeiből késő középkori, a sziklák közeiből őskori (bükki kultúra) leletanyag került felszínre.

GÁL VIKTOR

227. Szökedencs, Temető (KÖH 46613)

(Somogy megye) Á, Kk, Kú, Ú

Szökedencs község Somogy megye Ny-i részén, a zalai megye-határhoz közel, Marcalitól 12 km-re, Ny-ra található. A mai településtől nagyjából 800 m-re, K-re van a temetője, ahol egykor a falu temploma is állt. A település a budai káptalan birtoka volt, de világi birtokosai is ismertek. A templom első említése 1332-ben, a pápai tizedjegyzékben történik. A török alatt pusztult el.

Az épület kutatható részeinek feltárását 2010-ben kezdtük el.⁵⁷ A munkálatok megkezdése a temetőben álló, egykor a templom mellé ültetett 700 éves hársfa megvédésére irányuló mun-

⁵⁷ RKM 2010, 372–373.

kálatokhoz kapcsolódott. A hársfa megóvása céljából szükségessé vált a fa gyökérzetének földdel való elfedése. Egy alacsony fallal vették körbe, ennek építése előtt alapot ástak, körülárkolták. A munkát szakfelügyeltük, majd a templom kirajzolódó nyomai alapján egy tanúfallal kettéosztott területet jelöltünk ki, ahol 2010 októberében egy téglából épült, félköríves szentélyzáródású templom alapozásának K-i részét tártuk fel.

2012-ben a település vezetése kérte, hogy ássuk ki a még hiányzó, és feltárható területet. Ennek költségeit fedezték, és közmunkásokkal is segítették a feltárást. A munkát a Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága (ma már Kaposvári Rippl-Rónai Múzeum) dolgozói 2012. augusztus 13–21. között végezték. Egy kezdetben tanúfallal kettéosztott, 3,8×10 m-es szelvényt jelöltünk ki. A szelvény szélességét az újkori temető sírjaihoz meghagyott biztonsági sáv szabta meg. Az É-ről csatlakozó sekrestye Ny-i falát is megpróbáltuk követni. DNy-on ki is bontottuk az alapozásig, de máshol – a fa gyökérzetének védelme miatt – csak leásással kutattuk. Az É-i fal indítását is megtaláltuk, a többi része a fa gyökérzete miatt nem volt kibontható.

A 19. században a romos, és már talán részben el is hordott templom falait nagyobb részt kiszélezték, a belsejét valamikor ekkor szétásták, valószínűleg nem sokkal később egy egyengetést is végeztek. Több újkori sír bolygatta a területet. Középkori külső járószintet nem tudtunk megfigyelni. A templom belsejében, kisebb területen, nem sokkal az altalaj felett, az alapozás tetejével nagyjából egy szinten kissé rendszertelenül elhelyezkedő, lapjukkal lehelyezett téglákat találunk, ami az egykor kialakított padló maradványa lehet.

A feltárás eredményei alapján az épület több periódusát valószínűsíthetjük. Első lépésben – feltehetően valamikor a 12–13. században – egy félköríves szentélyzáródású, NyDNy–KÉK-i tájolású templom épült. Alaprajza nem egészen szabályos, az É-i részen mintha jobban kiszélesedne, de a fa gyökérzete miatt ez a rész nem volt rendszeren kutatható. A sekrestye fala is itt indult. Sajnos főleg az alapokat találtuk meg. Mindössze a hajó ÉNy-i sarkánál maradt 2-3, a DNy-i saroknál és a D-i falon 1 téglasor a felmenő falból is. A hajó alapozása téglasorokból és közéjük döngölt agyagból állt. Az alap 120–140 cm széles volt, nagyjából 130 cm, (7-8 téglasor) mélyen maradt meg. 14–15×30×5–6 cm nagyságú téglákkal alapozták. A széleken egész, szabályos hosszanti helyzetű, a sorok közepén töredékes, szabálytalan helyzetű téglákat használtak. A téglasorok közé agyagot döngöltek, ez 4–8 cm széles. Az ÉNy-i sarkánál érzékelhető volt egy vékony meszes réteg az alapozás tetején, a falak alatt. A habarcsba rakott téglából készült felmenő falak megtalált maradványai az alapozás széléig értek, 120–130 cm szélesek voltak. Tégláik hasonlóak, mint az alapon. A két ásatási évad eredményei alapján a templom külső mérete 10,2×7,2 m, a belső átmérője 7,6×4,6 m körül lehetett.

Feltehetően valamivel később egy téglalap alaprajzú, 2,5×4,1 m-es külső, nagyjából 1,3×2,5 m-es belső átmérőjű Ny-i torony épült a templomhoz. Bekötötték a hajóba, a K-i falát a templom Ny-i fala jelentette. A torony alapozása hasonló, mint a hajóé, 120–130 cm széles. A D-i és É-i fal alapozása magasabban, szinte teljesen megmaradt, a Ny-ié, egy újkori beásás miatt, nagyobb részt megsemmisült, csak 2 sor maradt meg. Az alapozás tetején itt is követhető egy vékony meszes réteg. A téglák hasonló méretűek, mint a hajó alapozásánál, de szabályosabban, szorosabban állnak. Kevesebb fél téglát használtak, azokat is szorosan összeillesztették. Az alapozás 110 cm

mélységű. Egy kb. 10 cm-es, kissé téglatormelmékes agyagréteg felett volt 9 sor téglá, közöttük 4–8 cm-es tapasztás. A torony és a hajó alapozásának téglasorai nem teljesen egy magasságban fekszenek, közöttük 10 cm-es rés is van, ez azért áruklódó, mert különben a toronyalap téglái szorosan helyezkednek el. A torony D-i fala alatt kevertebb a talaj és nem az altalajra rakták az alapozást. Csontokat – amennyire alá tudtunk bontani – nem találtunk az egyenes falú beásás betöltésében, de feltehetően sír lehetett. Mindez arra utalhat, hogy feltehetően egy későbbi fázisban – talán az Árpád-kor végén – és nem a templom többi részével együtt épülhetett a torony.

Később – feltehetően a 14–15. században – a hajó É-i falához egy sekrestye épült. Mivel az elmúlt évszázadokban a fa gyökérzete jórészt benötte az épületrész területét, annak csak kis részleteit bonthattuk ki. 2010-ben a K-i falának indulását, majd 2012-ben a Ny-i falát is megtaláltuk, utóbbi viszonylag magasán, 6 téglasornyira megmaradt. Sajnos a fa gyökérzetének védelme miatt, csak a DNy-i részét tudtuk teljesen feltárni, máshol csak az irányát és hosszát próbáltuk meghatározni, az épületrész ÉNy-i sarkát megtalálni. A többi része – É-i és K-i fala, valamint a helyiség belseje – a fa gyökérzete miatt nem volt kibontható. A Ny-i fal 3,9–4 m hosszúnak bizonyult, így egy nagyjából 4×5 m-es, téglalap alaprajzú épületrészre gondolhatunk. Az alap 90 cm, a felmenő fal kissé keskenyebb, 70 cm széles volt. A sekrestye alapozásában 40 cm-es agyagréteg felett, 7 sor habarcsba rakott téglá volt, majd a felmenő fal kissé keskenyebb maradványai következtek. A sekrestye alapjában és felmenő falában 24×12×5–6 cm-es téglák voltak, kisebbek, mint a többi épületrészénél. A habarcs 1–1,5 cm vastag. A sekrestye ÉNy-i végén egy 54×60 cm-es támpillér alapozása volt. Ez 32×14–15 cm-es, a sekrestyéjénél nagyobb téglából állt.

A középkori temető több, egymást is metsző, melléklet nélküli sírját is feltártuk. *(Az illusztrációt lásd a 97. oldalon!)*

Az épület az Árpád-korban épülhetett. Méretei, építőanyaga, technikája és a bővítés fokozatai tipikusnak mondhatóak a térségben, igazi különlegesség viszont az egykor mellette álló fa fennmaradása.

Munkatárs: Nyári Zsolt.

MOLNÁR ISTVÁN

228. Tard, Tatárdomb (KÖH 72343)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B

2012 márciusában, a BORBAS (Borsod Region Bronze Age Settlements) Projekt keretén belül, roncsolásmentes régészeti kutatásokat végeztünk a lelőhelyen. A Lator-patak völgyének teraszán, összetett szerkezetű, többretegű bronzkori településen végeztünk geofizikai vizsgálatot 5 ha területen és intenzív felszíni leletgyűjtést 2 ha területen. A bronzkori települést a hatvani időszakban alapították. Ekkor a központi településrész egy kör alakú, széles árok fogta körül. A fűzesabonyi időszakban ezt az árkot É-i irányba kibővítették, és félkör alakúra formálták úgy, hogy a félkör végei a teraszról levezető természetes horpákba lettek bekötve. Ezáltal a belső települési mag megnövekedett a település második fázisában. Az árkon kívüli területen félkör alakban, magasabb térszínen, két sorban házak maradványait mutatta ki a geofizikai felmérés és a felszíni leletanyag sűrűsödése. Az intenzív külső települési egységet egy keskenyebb félköríves anomália zárja, mely a felszínen nem látható. Egy keskenyebb árok vagy paliszádfal alapozásának